

УДК 165:17:316.7:004.8

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.1.22>**Поплавська Тетяна Миколаївна**

доктор філософії,
доцент кафедри філософських і соціологічних студій
та соціокультурних практик
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-2492-8068

Федорова Інна Валеріївна

доктор філософії,
старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
Одеського державного аграрного університету
вул. Канатна, 99, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-6345-2309

ЕТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ВИКОРИСТАННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІННІ СОЦІОКУЛЬТУРНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Стрімке впровадження штучного інтелекту в управління соціокультурними процесами актуалізує проблему меж алгоритмізації рішень та збереження людської відповідальності. Делегування управлінських функцій алгоритмічним системам створює ризики редукації складних соціальних явищ до формалізованих показників і послаблення морального виміру управління.

***Метою** статті є філософсько-етичне обґрунтування необхідності збереження людського судження як ключової умови етично легітимного використання штучного інтелекту в соціокультурному управлінні. **Методологічну основу** дослідження становлять міждисциплінарний аналіз, холістичний підхід та філософсько-етична рефлексія, що дозволяють розглядати штучний інтелект як елемент соціокультурного середовища, а не лише технічний інструмент. **Наукова новизна** полягає у визначенні делегування морального судження алгоритмічним системам як центрального етичного ризику алгоритмізації управління та обґрунтуванні принципу пріоритету людського судження у прийнятті соціокультурних рішень.*

***У висновках** доведено, що штучний інтелект може ефективно виконувати аналітичні, прогностичні та допоміжні функції, однак не здатний замінити людську моральну рефлексію, інтерпретацію контексту та відповідальність за наслідки управлінських рішень. Обґрунтовано, що етично виправдане використання штучного інтелекту можливе лише за умови збереження *meaningful human control* – змістовного людського контролю – як остаточної інстанції прийняття рішень. Показано, що поєднання технологічних можливостей алгоритмічних систем із гуманістичними принципами управління створює умови для підвищення ефективності без втрати смислового та ціннісного виміру соціокультурних процесів.*

***Ключові слова:** штучний інтелект, етична відповідальність, соціокультурне управління, алгоритмічні рішення, людське судження, етика технологій.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток і впровадження технологій штучного інтелекту в управлінські практики істотно змінює характер прийняття рішень у сфері соціокультурних процесів. Алгоритмічні системи дедалі активніше застосовуються для аналізу культурних потреб, прогнозування соціальної поведінки, оптимізації комунікаційних стратегій, розподілу ресурсів та оцінки ефективності соціокультурних програм. У цих умовах штучний інтелект

постає не лише як технічний інструмент обробки даних, а як чинник, що безпосередньо впливає на формування смислів, норм, ціннісних орієнтацій та моделей соціальної взаємодії.

Водночас використання штучного інтелекту в управлінні соціокультурними процесами породжує низку складних етичних питань, пов'язаних із відповідальністю за рішення, прийняті «на основі даних», прозорістю алгоритмічних механізмів, можливістю упередженості та ризиком делегування морального судження технічним системам. Особливої гостроти ці проблеми набувають у соціокультурній сфері, де управлінські рішення мають не лише інструментальний, а й символічний характер, впливаючи на культурну ідентичність, соціальну довіру та публічний простір.

У цьому контексті актуалізується необхідність філософсько-етичного осмислення використання штучного інтелекту в управлінні соціокультурними процесами як практики, що поєднує технологічні, соціальні та ціннісні виміри. Етична відповідальність у даній сфері не може бути зведена до коректності алгоритмів або дотримання формальних процедур, оскільки вона передбачає збереження людської участі, інтерпретації та моральної оцінки наслідків управлінських рішень.

Таким чином, дослідження етичної відповідальності у використанні штучного інтелекту в управлінні соціокультурними процесами є необхідним кроком для формування збалансованого підходу, який поєднує потенціал інноваційних технологій із гуманістичними принципами управління, орієнтованими на людину, культуру та суспільне благо.

Огляд літератури. Проблематика етичної відповідальності у використанні штучного інтелекту активно розробляється в сучасному міждисциплінарному науковому дискурсі, насамперед у філософії технологій, прикладній етиці, дослідженнях науки і технологій (STS), а також у галузі публічного управління та соціальних наук. В англійській науковій літературі сформувалися кілька взаємопов'язаних напрямів аналізу, що безпосередньо стосуються теми даного дослідження.

По-перше, значний масив праць присвячено *етичним аспектам штучного інтелекту*, зокрема питанням відповідальності, прозорості, справедливості та підзвітності алгоритмічних систем. У межах цього напрямку дослідники наголошують на ризиках делегування рішень алгоритмам і проблемі «розподіленої відповідальності», коли складність технічних систем ускладнює ідентифікацію морального суб'єкта відповідальності [3; 7; 10]. Окрему увагу приділено критиці уявлення про технологічну нейтральність ШІ та аналізу ціннісних припущень, закладених у дизайн і функціонування алгоритмічних систем.

По-друге, у межах досліджень алгоритмічного управління та *data-driven governance* розглядається вплив штучного інтелекту на процеси прийняття рішень у публічній та соціальній сферах. В. Евбанк, К. О'Нейл та С. Нобіле [2; 9; 8] акцентують увагу на зміні характеру управлінської раціональності, зростанні ролі прогнозування й оптимізації, а також на небезпеці редукції складних соціальних процесів до формалізованих показників. У цьому контексті підкреслюється, що використання ШІ в управлінні не усуває, а трансформує моральну відповідальність, зміщуючи її з рівня індивідуального рішення на рівень інституційних і процедурних механізмів.

По-третє, у гуманітарних і соціально-філософських дослідженнях дедалі частіше порушується питання *впливу алгоритмічних систем на культуру, символічні коди та соціальні смисли*. Дослідниці С. Нобіле, В. Евбанк та Ш. Валлор демонструють актуальність питання щодо технологій штучного інтелекту, які не лише відображають соціальну реальність, а й активно беруть участь в її конструюванні, зокрема через формування інформаційних потоків, культурних пріоритетів і моделей соціальної взаємодії [8; 2; 10]. Однак у більшості таких досліджень соціокультурний вимір використання ШІ розглядається фрагментарно й не завжди пов'язується безпосередньо з проблемою управлінської відповідальності [3; 1].

В українському науковому просторі дослідження штучного інтелекту зосереджуються переважно на питаннях *цифрової етики* [15]; *академічної доброчесності* [18; 19]; *правового регулювання та публічного управління* [11; 12].

Окремі автори аналізують етичні виклики використання ШІ в СМІ і журналістиці [16], а також у державному управлінні [17], наголошуючи на необхідності збереження людського контролю, прозорості алгоритмів і недопущення дискримінаційних практик. Водночас комплексні філософсько-етичні дослідження, присвячені *етичній відповідальності у використанні ШІ саме в управлінні соціокультурними процесами*, наразі перебувають на етапі формування і не становлять цілісного теоретичного напрямку.

Таким чином, попри значну кількість праць, присвячених етиці штучного інтелекту та алгоритмічному управлінню, проблема етичної відповідальності у використанні ШІ в управлінні соціокультурними процесами залишається недостатньо систематизованою в українському філософсько-культурному просторі.

Мета статті. З огляду на маловивченість даної проблематики, метою статті є філософсько-етичний аналіз відповідальності у використанні штучного інтелекту в управлінні соціокультурними процесами

Методологія дослідження. У процесі дослідження були застосовані загально-наукові методи, міждисциплінарний та холістичний підходи. Міждисциплінарний аналіз поєднує філософсько-етичну рефлексію з урахуванням соціокультурної специфіки управлінських практик.

Холістичний підхід в етиці виходить з наступних положень: дія ніколи не є ізольованою; індивід завжди вписаний у системи; локальні рішення мають глобальні ефекти. На відміну від технократичного підходу, який розглядає штучний інтелект як нейтральний засіб підвищення ефективності управління, холістичний підхід вимагає зосередження уваги на суб'єкті відповідальності, межах допустимого делегування рішень та збереженні людського судження в умовах алгоритмізації соціальних процесів.

Результати дослідження. Розвиток технологій змушує політиків і суспільство загалом замислитися над змінами, що відбуваються у зв'язку з використанням систем штучного інтелекту. Йдеться про те, чи є дедалі ширше впровадження систем ШІ етично відповідальним або навіть необхідним. Позитивна відповідь на це запитання неминуче ставить нас перед потребою відповіді на наступне, ще складніше: наскільки ми готові стати технічно залежними від складних систем ШІ? Які запобіжні заходи необхідні для забезпечення керованості, прозорості та доброчесності дій таких систем? Які технічні принципи розвитку потрібні для того, щоб не розмити контури гуманного суспільства, у якому особистість, її свобода розвитку, фізична й інтелектуальна недоторканність, а також її право на суспільну повагу перебувають у центрі правової системи?

Допомогти з відповідями на ці запитання може технологічна етика, що осмислює етичні засади життя людини та людської цивілізації в сучасну епоху впровадження штучного інтелекту й новітніх технологічних розробок. Йдеться передусім про етику відповідальності Ганса Йонаса, яка, на наш погляд, пропонує рішення, що заслуговує на особливу увагу [5].

Г. Йонас ще у 1979 році опублікував книгу «Принцип відповідальності. Досвід етики для технологічної цивілізації» (1984), яка й сьогодні залишається актуальною та концептуально значущою. За словами Йонаса, технологічний розвиток становить дедалі більшу загрозу для майбутнього людства. Автор наполягає на необхідності перегляду положень і принципів традиційної етики та створення нової етики, здатної осмислити надзвичайно зрослому технологічну могутність людства й передбачити можливі наслідки її застосування.

Йонас критикує традиційну етику за те, що вона не пристосована до нових умов, пов'язаних зі зміною характеру людських дій. Він стверджує, що жодна попередня етика не навчить нас нормам добра і зла, які могли б охопити цілком нові модальності влади та її можливі творіння. Цілина колективного праксису, на яку ми вступаємо разом із високими технологіями, є для етичної теорії ще нічийною землею.

У цій ситуації на перший план має вийти етика відповідальності, у якій однойменна категорія постає як центральна системоутворювальна категорія та яка зосереджується передусім на наслідках вчинків і дій людини, а не на її «благих намірах».

На думку Йонаса, етика відповідальності набуває нового розуміння в контексті новітніх технологій. Люди починають усвідомлювати, що їх застосування незворотно змінює практично

всі сфери життєдіяльності людини, починаючи із самої природи людини як на фізіологічному, так і на ментальному рівнях. Причому ці зміни далеко не завжди означають благо для людини та її майбутнього. Радше навпаки, рефлексує філософ, вони загрожують руйнуванням звичного способу життя, місця людини у світі, а також самому існуванню людства. В той же час усвідомлення «апокаліптичної ситуації», вважає Йонас, має породити евристичний страх: люди повинні уявити довгострокові наслідки технологічного розвитку цивілізації.

Після того як ми уявимо те, що може статися в майбутньому, у нас виникнуть почуття, відповідні до цього уявлення. Саме ці почуття здатні докорінно змінити наш спосіб життя (наприклад, породити турботу про довкілля). Так формується усвідомлення відповідальності за запобігання майбутнім лихам – те, що Йонас називає принципом відповідальності Його гасло: «Дій так, щоб наслідки твоїх вчинків були сумісні з метою збереження справжнього людського життя на Землі», стає актуальнішим з кожним роком.

При цьому, на думку Йонаса, важливо, щоб прогнози негативних наслідків мали для нас пріоритет перед позитивними передбаченнями або надією на те, що технології можуть зробити людей більш людяними. Відповідальність не є просто нашим обов'язком; вона ґрунтується на викликах реальності, яка перебуває під загрозою.

Отже, Гансом Йонасом ще наприкінці ХХ століття вже була сформульована актуальніша проблема сьогодення – проблема делегування морального судження алгоритмічним системам і достатньо чітко було розроблено її рішення.

Подібну, але з іншого філософського ракурсу, критику делегування морального судження розгортає Ханна Арендт. У своїх есе, зібраних у «Responsibility and Judgment»[1], Арендт аналізує феномен зникнення особистої відповідальності в умовах бюрократичних і безособових систем. Її поняття «банальності зла» вказує на небезпеку ситуацій, в яких індивіди перестають здійснювати власне судження, прикриваючись правилами, процедурами або наказами системи. У сучасному алгоритмічному управлінні ця логіка відтворюється у формі посилання на «рішення системи», коли моральна оцінка замінюється технічною легітимацією. Делегування судження алгоритмам, за такою логікою, не усуває відповідальності, а лише приховує її за фасадом нейтральної технології.

Таким чином, у світлі підходів Йонаса та Арендт делегування морального судження алгоритмічним системам слід розглядати не як технічне спрощення управління, а як *етичний ризик де-суб'єктивізації відповідальності*. Алгоритми можуть підтримувати процес ухвалення рішень, але не здатні замінити людське судження, яке передбачає усвідомлення наслідків, здатність до сумніву та готовність відповідати за помилки. Збереження людської участі в ухваленні управлінських рішень у соціокультурній сфері постає, таким чином, не лише організаційною вимогою, а фундаментальним етичним принципом, без якого відповідальність розчиняється в процедурі.

У сучасних дослідженнях етики штучного інтелекту та цифрових технологій проблема відповідальності дедалі частіше розглядається не як суто індивідуальна, а як *системна та інституційна*. У цьому контексті важливе місце посідає підхід Лючано Флоріді[3], який у межах інформаційної етики пропонує розглядати цифрові технології як складові інформаційного середовища (infosphere), що трансформує самі умови моральної дії. Для Флоріді відповідальність не зводиться до окремого рішення користувача або розробника, а пов'язується з дизайном, впровадженням і управлінням інформаційними системами, які здатні продукувати значні соціальні наслідки. Таким чином, етична відповідальність у його концепції набуває характеру розподіленої, але не знеособленої, оскільки остаточна підзвітність залишається за людськими інституціями, що визначають правила функціонування цифрових систем.

Інший важливий підхід до етичної відповідальності розробляє Шенон Валлор[10], яка аналізує вплив технологій штучного інтелекту крізь призму *етики чеснот*. На відміну від нормативно-процедурних моделей, Валлор зосереджується на питанні морального формування людини та спільнот у цифровому середовищі. Вона наголошує, що використання автономних і напіваавтономних систем змінює практики відповідального судження, поступово витісняючи людську практичну мудрість (phronesis) алгоритмічною оптимізацією. У цьому сенсі етична

відповідальність постає не лише як контроль над результатами роботи ШІ, а як обов'язок підтримувати й розвивати моральні чесноти суб'єктів управління, здатних критично оцінювати рекомендації алгоритмічних систем і не делегувати їм остаточне моральне рішення.

Доповнює ці підходи концепція Хелен Ніссенбаум [7], яка розглядає етичну відповідальність у контексті збереження *контекстуальної цілісності соціальних практик*. Ніссенбаум показує, що цифрові та алгоритмічні системи можуть бути етично проблемними не через сам факт обробки даних, а через порушення ustalених норм інформаційного обміну, властивих конкретним соціокультурним контекстам. Відповідальність у такому підході покладається насамперед на інституції та розробників, які визначають архітектуру систем і правила циркуляції даних, а не на абстрактного «користувача». Це дозволяє розглядати штучний інтелект як фактор, що втручається в соціальні смисли, довіру та культурні очікування, а отже потребує етичної оцінки, зорієнтованої на збереження цілісності соціокультурних процесів.

Узагальнення підходів сучасної етики цифрових технологій дозволяє стверджувати, що проблема відповідальності у використанні штучного інтелекту не зводиться ані до технічної коректності алгоритмів, ані до індивідуальної добродетельності окремих користувачів. Аналіз концепцій інформаційної етики, етики чеснот та етики контекстуальної цілісності показує, що відповідальність у цифровому середовищі має багаторівневий характер і формується на перетині інституційних рішень, соціокультурних норм і людського морального судження. Штучний інтелект у цьому сенсі не є ані автономним моральним агентом, ані нейтральним інструментом, а радше медіатором управлінських практик, який посилює ті цінності й смисли, що вже закладені в логіку його застосування.

Делегування рішень алгоритмічним системам стає етично проблемним тоді, коли воно супроводжується делегуванням морального судження. Саме в цій точці виникає ризик розмивання відповідальності, про який попереджають як теоретики етики відповідальності, так і дослідники алгоритмічного управління. Алгоритм може оптимізувати вибір, але не здатний оцінити його з погляду смислу, гідності чи справедливості; він не несе відповідальності за довгострокові наслідки своїх дій і не здатний до рефлексії щодо власних помилок. Тому апеляція до «рішень, прийнятих на основі даних», не може слугувати виправданням управлінських рішень у соціокультурній сфері, де значущими є не лише результати, а й символічні та ціннісні наслідки.

У цьому контексті етично виправдане використання штучного інтелекту в управлінні соціокультурними процесами можливе лише за умови *збереження людського судження як остаточної інстанції відповідальності*. Алгоритмічні системи можуть виконувати допоміжну, аналітичну або прогностичну функцію, проте рішення, що впливають на культурні смисли, соціальну довіру та ідентичність спільнот, мають залишатися предметом людської оцінки й відповідальності. Таким чином, етична відповідальність у використанні ШІ постає не як обмеження технологічного розвитку, а як принципова умова його гуманістичної легітимації.

Соціокультурне управління принципово відрізняється від технічного або економічного тим, що його об'єктом є смисли, цінності, ідентичності та публічна комунікація, а не лише поведінка або ефективність, тому застосування етично допустимих підходів має визначатися не рівнем технологічної складності, а ступенем збереження людського судження, інтерпретації та відповідальності.

Алгоритмізація управлінських рішень у соціокультурній сфері породжує ризик *редукції складної культурної реальності до формалізованих показників і метрик*, що підмінює смисловою багатовимірністю управління логікою оптимізації. Як показує Кеті О'Неіл [9], алгоритмічні моделі схильні надавати нормативного статусу тим параметрам, які піддаються кількісному вимірюванню, водночас маргіналізуючи те, що не може бути легко формалізоване. У соціокультурному управлінні це означає зміщення фокусу з цінностей, символічних смислів і культурної пам'яті на індикатори ефективності та прогнозованості.

Подібну логіку критикує В'єрджинія Евбанкс [2], демонструючи, що, наприклад підхід під назвою «data-driven governance» здатний трансформувати соціальні проблеми у технічні завдання, де культурний контекст і людська гідність витісняються на периферію управлінського бачення.

Разом з цим, існують і етично допустимі підходи, наприклад, «Evidence-based та data-informed», але за умови, що дані виконують допоміжну, а не визначальну функцію. У цих моделях рішення формується через інтерпретацію, публічне обговорення та експертне судження, а дані слугують засобом уточнення контексту, виявлення тенденцій або оцінки наслідків. Такий підхід дозволяє враховувати культурну специфіку, локальні смисли й неметричні чинники, що є принципово важливим для гуманітарної сфери.

Другий блок соціокультурних ризиків пов'язаний із *нормалізацією та стандартизацією культурних практик*, що виникає внаслідок роботи алгоритмів на основі минулих даних. Софія Нобіле [8] переконливо показує, що алгоритмічні системи, зокрема пошукові та рекомендаційні, не лише відображають соціальні упередження, а й активно формують символічні ієрархії та культурні коди, закріплюючи домінуючі уявлення й маргіналізуючи альтернативні голоси. У контексті соціокультурного управління це означає підтримку «типових» і «прогнозовано успішних» форм культури та поступове звуження простору для різноманіття й експерименту. Таким чином, алгоритмізація управлінських рішень може призводити до прихованої культурної консервації, де різноманіття смислів підмінюється керованою селекцією.

Третій аспект ризиків стосується *трансформації публічної комунікації* та умов формування спільного символічного простору. Хелен Ніссенбаум [7] розвиваючи концепцію контекстуальної цілісності, наголошує, що алгоритмічні системи можуть порушувати усталені норми комунікації, змінюючи правила інформаційного обміну в публічному просторі.

Алгоритмічна персоналізація, модерація та управління увагою дедалі частіше підмінюють комунікативну раціональність логікою залученості й сегментації аудиторій, що призводить до фрагментації публічного простору та послаблення механізмів узгодження культурних смислів. У підсумку соціокультурне управління ризикує втратити діалогічний характер і перетворитися на форму непрямого поведінкового регулювання, легітимованого технічною ефективністю алгоритмів.

Необхідність збереження людського судження в управлінні соціокультурними процесами зумовлена тим, що алгоритмічні системи принципово не здатні здійснювати моральне оцінювання, а лише оптимізувати вибір у межах заданих параметрів. Як показує етика відповідальності, моральне судження передбачає орієнтацію не лише на безпосередній результат дії, а й на її віддалені, непрямі та символічні наслідки, які не можуть бути повністю формалізовані. Штучний інтелект не володіє здатністю до передбачення в етичному сенсі, не може нести відповідальність за шкоду і не здатний переглянути власні рішення з позиції моральної рефлексії. Тому передача алгоритмам статусу остаточної інстанції у прийнятті управлінських рішень створює ситуацію, в якій відповідальність розчиняється в процедурі, а етична оцінка підмінюється технічною коректністю. У такій ситуації людське судження стає не надлишковим елементом, а єдиним механізмом персоналізації відповідальності, який дозволяє пов'язати рішення з конкретним суб'єктом, здатним відповідати за його наслідки.

Крім того, людське судження є незамінним у соціокультурному управлінні, оскільки воно передбачає інтерпретацію смислів, врахування контексту та діалогічний характер прийняття рішень. Як підкреслюють Шеннон Валлор [10] і Хелен Ніссенбаум [7], етично легітимне використання цифрових технологій можливе лише за умови збереження людської практичної мудрості та чутливості до соціальних норм конкретних контекстів. Алгоритми можуть підтримувати аналіз і прогнозування, проте вони не здатні вести моральний діалог, переглядати норми або реагувати на культурну унікальність ситуацій. Саме тому людське судження має залишатися остаточною інстанцією прийняття управлінських рішень, що впливають на культурні смисли, публічну комунікацію та соціальну довіру.

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що використання штучного інтелекту в управлінні соціокультурними процесами не може розглядатися виключно в межах технічної ефективності або управлінської доцільності. Алгоритмічні системи, інтегровані в управлінські практики, впливають не лише на процеси ухвалення рішень, а й на *культурні смисли, публічну комунікацію*

та структуру соціальної довіри, що зумовлює необхідність їх етичного осмислення. У цьому контексті штучний інтелект постає не як автономний суб'єкт дії, а як інструмент, здатний трансформувати соціальні практики залежно від логіки його застосування.

Синтез підходів сучасної етики цифрових технологій дозволяє дійти висновку, що ключовим ризиком алгоритмізації управлінських рішень є делегування не лише операційних функцій, а й морального судження. Апеляція до «рішень, прийнятих на основі даних», створює ілюзію нейтральності та об'єктивності, яка приховує інституційний характер відповідальності та ускладнює її персоналізацію. У соціокультурній сфері це особливо небезпечно, оскільки управлінські рішення тут мають символічний вимір і впливають на формування норм, ідентичностей та уявлень про соціальну справедливість.

У статті обґрунтовано, що людське судження є незамінною умовою етично легітимного управління в умовах алгоритмізації. На відміну від алгоритмічних систем, людина здатна до інтерпретації контексту, моральної рефлексії та прийняття відповідальності за віддалені й непрямі наслідки рішень. Штучний інтелект може виконувати аналітичну, прогностичну або допоміжну функцію, однак він не може замінити людську здатність до судження, яка є основою моральної відповідальності та публічної підзвітності.

Отже, етично виправдане використання штучного інтелекту в управлінні соціокультурними процесами можливе лише за умови чіткого розмежування сфер автоматизації та сфер морального рішення, а також збереження людини як остаточної інстанції відповідальності. Такий підхід не обмежує інноваційний потенціал технологій, а, навпаки, створює умови для їх гуманістичної легітимації, у межах якої ефективність не підмінює смисл, а оптимізація – відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Arendt H. Responsibility and judgment / ed. by J. Kohn. Schocken Books, 2003. 320 p.
2. Eubanks V. Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor. St. Martin's Press, 2018. 272 p.
3. Floridi L. The ethics of information. Oxford University Press, 2013. 384 p.
4. Habermas J. The theory of communicative action. Vol. 1. Reason and the rationalization of society / trans. by T. McCarthy. Beacon Press, 1984. 465 p.
5. Jonas H. The imperative of responsibility: In search of an ethics for the technological age. University of Chicago Press, 1984. 263 p.
6. Moor J. H. What is computer ethics? *Metaphilosophy*. 1985. Vol. 16, no. 4. P. 266–275. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9973.1985.tb00173.x>
7. Nissenbaum H. Privacy in context: Technology, policy, and the integrity of social life. Stanford University Press, 2010. 304 p.
8. Noble S. U. Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism. New York University Press, 2018. 256 p.
9. O'Neil C. Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy. Crown Publishing Group, 2016. 272 p.
10. Vallor S. Technology and the virtues: A philosophical guide to a future worth wanting. Oxford University Press, 2016. 328 p.
11. Кравчук О.Ю. Забезпечення етичних стандартів та безпеки використання штучного інтелекту у публічному управлінні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування, 2024, т. 35(74), № 4. DOI: 10.32782/TNU-2663-6468/2024.4/13
12. Солоділова О., Щєпова Д. Філософські аспекти соціально-політичного впливу штучного інтелекту на управління суспільством. *Наукові записки НУ "Острозька академія"*: серія "Філософія", № 29, 2025. URL: journals.oa.edu.ua
13. Горєлова В. Ю. Етичні та правові перспективи застосування штучного інтелекту в Україні. *Legal Bulletin*, №12, 2024. DOI: 10.31732/2708-339X-2024-12-A10
14. Паскар А. Етичні аспекти використання штучного інтелекту у судочинстві: шлях до забезпечення прав людини. *Ерліхівський журнал (Ehrlich's Journal)*, 2023, вип. 7. URL: <https://journals.chnu.chernivtsi.ua+1>

15. Кравченко А.А., Кизименко І.О., Красільнікова О.В., Гусєва Н.Ю.. Етика в цифровому суспільстві: виклики та перспективи. *Культурологічний альманах*, № 1, 2025. DOI: 10.31392/cult.alm.2025.1.24. <https://almanac.npu.kiev.ua>
16. Макарчук О.Н., Макарчук О.Г. Етичні аспекти застосування штучного інтелекту в медіа та журналістиці. *Modern engineering and innovative technologies*, Issue 37 / Part 3, 2025. DOI: 10.30890/2567-5273.2025-37-03-060.
17. Оришук В.В., Кожина А.В., Маркіна С.М. Аналіз можливостей застосування етичного штучного інтелекту та інструментів Smart City для відновлення України на шляху до ЄС: аналітичне дослідження. Київ, ГО “Інститут громадських стратегій”, 2025. 36 с.
18. Толочко С.В., Бордюг Н.С., Міронєць Л.П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка*, 2023, 62(2), 48–52. DOI: 10.32782/2663-6085/2023/62.2.4.
19. Партико Н.В., Смирнова І.М., Житомирська Т.М. Академічна доброчесність в епоху штучного інтелекту. Виклики та можливості для здобувачів освіти. *Інноваційна педагогіка*, 2024, вип. 72. С. 265–268. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.53>

REFERENCES

1. Arendt, H. (2003). *Responsibility and judgment* (J. Kohn, Ed.). Schocken Books.
2. Eubanks, V. (2018). *Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor*. St. Martin's Press.
3. Floridi, L. (2013). *The ethics of information*. Oxford University Press.
4. Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action: Vol. 1. Reason and the rationalization of society* (T. McCarthy, Trans.). Beacon Press.
5. Jonas, H. (1984). *The imperative of responsibility: In search of an ethics for the technological age*. University of Chicago Press.
6. Moor, J. H. (1985). What is computer ethics? *Metaphilosophy*, 16(4), 266–275. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9973.1985.tb00173.x>
7. Nissenbaum, H. (2010). *Privacy in context: Technology, policy, and the integrity of social life*. Stanford University Press.
8. Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. New York University Press.
9. O'Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy*. Crown Publishing Group.
10. Vallor, S. (2016). *Technology and the virtues: A philosophical guide to a future worth wanting*. Oxford University Press.
11. Kravchuk, O. Yu. (2024). Zabezpechennia etychnykh standartiv ta bezpeky vykorystannia shtuchnoho intelektu u publichnomu upravlinni. [Ensuring Ethical Standards and Safety in the Use of Artificial Intelligence in Public Administration. *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration*].
12. Solodilova O., Shchepova D. Filozofski aspekty sotsial'no-politychnoho vplyvu shtuchnoho intelektu na upravlinnia suspil'stvom [Philosophical Aspects of the Socio-Political Influence of Artificial Intelligence on the Governance of Society]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiia". Seriya: Filozofia* [Scientific Notes of the National University "Ostroh Academy". Philosophy Series].
13. Horielova V.Yu. Etychni ta pravovi perspektyvy zastosuvannia shtuchnoho intelektu v Ukraini [Ethical and Legal Perspectives on the Use of Artificial Intelligence in Ukraine]. *Legal Bulletin*, No. 12, 2024.
14. Paskar A. Etychni aspekty vykorystannia shtuchnoho intelektu u sudochynstvi: shliakh do zabezpechennia prav liudyny [Ethical Aspects of the Use of Artificial Intelligence in the Judiciary: A Path Toward Ensuring Human Rights]. *Erlikhivskiy zhurnal* [Ehrlich Journal].
15. Kravchenko A.A., Kyzymenko I.O., Krasilnikova O.V., Husieva N.Yu. Etyka v tsyfrovomu suspil'stvi: vyklyky ta perspektyvy [Ethics in the Digital Society: Challenges and Prospects]. *Kulturolohichniy al'manakh* [Cultural Studies Almanac], No. 1, 2025.
16. Makarchuk, O. N., & Makarchuk, O. H. (2025). Etychni aspekty zastosuvannia shtuchnoho intelektu v media ta zhurnalistytsi. [Ethical Aspects of the Use of Artificial Intelligence in Media and Journalism] *Modern Engineering and Innovative Technologies*, 37(3). <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2025-37-03-060>

17. Oryshchuk, V. V., Kozhyna, A. V., & Markina, S. M. (2025). Analiz mozhyvostei zastosuvannia etychnoho shtuchnoho intelektu ta instrumentiv Smart City dlia vidnovlennia Ukrainy na shliakhu do YeS: Analychne doslidzhennia. [Analysis of the Possibilities of Using Ethical Artificial Intelligence and Smart City Tools for the Reconstruction of Ukraine on the Path to the EU: An Analytical Study]. Institute of Public Strategies.

18. Tolochko, S. V., Bordiuh, N. S., & Mironets, L. P. (2023). Akademichna dobrochesnist ta shtuchnyi intelekt v osvittii i naukovii diialnosti. [Academic Integrity and Artificial Intelligence in Educational and Scientific Activities]. *Innovatsiina pedahohika*, 62(2), 48–52. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.2.4>

19. Partyko, N. V., Smyrnova, I. M., & Zhytomyrska, T. M. (2024). Akademichna dobrochesnist v epokhu shtuchnoho intelektu: Vyklyky ta mozhyvosti dlia zdobuvachiv osvity. [Academic Integrity in the Age of Artificial Intelligence: Challenges and Opportunities for Students]. *Innovatsiina pedahohika*, 72, 265–268. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.53>

Poplavska Tetiana Mykolaivna

PhD in Philosophy,

Associate Professor at the Department of Philosophical and Sociological Studies
and Sociocultural Practices

The state institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»

26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0003-2492-8068

Fedorova Inna Valeriivna

Senior Lecturer at the Department of Social Sciences and Humanities

Odesa State Agrarian University

99, Kanatna str. Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0002-6345-2309

ETHICAL RESPONSIBILITY IN THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE MANAGEMENT OF SOCIOCULTURAL PROCESSES

The rapid integration of artificial intelligence into the management of socio-cultural processes actualizes the problem of the limits of algorithmic decision-making and the preservation of human responsibility. Delegating managerial functions to algorithmic systems creates risks of reducing complex social phenomena to formalized indicators and weakening the moral dimension of governance.

*The **purpose of the article** is to provide a philosophical and ethical justification for preserving human judgment as a key condition for the ethically legitimate use of artificial intelligence in socio-cultural management. **The methodological framework** combines interdisciplinary analysis, a holistic approach, and philosophical-ethical reflection, which makes it possible to consider artificial intelligence as an element of the socio-cultural environment rather than merely a technical tool. **The scientific novelty** lies in identifying the delegation of moral judgment to algorithmic systems as the central ethical risk of algorithmization and in substantiating the principle of the priority of human judgment in socio-cultural decision-making.*

***The conclusions** demonstrate that artificial intelligence can effectively perform analytical, predictive, and auxiliary functions but cannot replace human moral reflection, contextual interpretation, and responsibility for the consequences of managerial decisions. Ethically justified use of artificial intelligence is possible only under conditions of meaningful human control as the final instance of decision-making. The study shows that combining the technological potential of algorithmic systems with humanistic governance principles creates opportunities to enhance efficiency without losing the value-semantic dimension of socio-cultural processes.*

***Key words:** artificial intelligence, ethical responsibility, socio-cultural management, algorithmic decision-making, human judgment, ethics of technology.*

Дата першого надходження статті до видання: 19.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026